

SOS1003

SOSIOLOGIENS KLASSIKERE OG DET MODERNE SAMFUNN

HØST 2003

OPPGAVESETT TIL SEMINARER

Oppgave 1

- I. Hva kjennetegner menneskesynet til Marx?
- II. Gjør rede for grunntrekkene ved den materialistiske historieoppfatning ("historisk materialisme"), slik Marx utformet den.
- III. Hva er fremmedgjøring? Gjør rede for ulike dimensjoner ved fremmedgjøring.
- IV. Er det norske arbeidslivet i vår tid preget av fremmedgjøring?

Oppgave 2

- I. Hvordan skiller den moderne kapitalismen seg fra tidligere produksjonsmåter, i følge Marx?
- II. Hvorfor mente Marx at kapitalismen ville grave sin egen grav?
- III. Kapitalismen ser ut til å leve i beste velgående. Drøft hva som kan være årsakene til at det ikke har gått slik Marx spådde.
- IV. Er det trekk ved Marx' beskrivelse av kapitalismen som fortsatt er treffende i vår tid?

Oppgave 3

- I. Gjør rede for Tönnies' teori om Gemeinschaft og Gesellschaft, med de tilhørende handlingsbegrepene vesensvilje og kårvilje.
- II. De klassiske sosiologene var bekymret for konsekvensene av moderniseringen. I følge Thomas Nygaard finner vi to typer bekymringer hos klassikerne. Gjør kort rede for a) bekymringen for samfunnsoppløsning og b) bekymringen for tilstivning og følelseskulde. Hvordan vil du plassere teorien om Gemeinschaft og Gesellschaft i forhold til klassikernes bekymringer?
- III. Gjør rede for mønstervariablene til Parsons. Kan mønstervariablene tolkes som en videreføring av den klassiske teorien til Tönnies?
- IV. Kan vi tenke oss et samfunn som utelukkende er et Gesellschaft?

Oppgave 4

- I. For Durkheim er samfunnet et moralsk fenomen. Hva innebærer det?
- II. I sin kritikk av Spencer hevdet Durkheim at solidariteten mellom mennesker i det moderne samfunnet ikke kan forstås som rent kontraktmessige bånd. Hvorfor ikke?
- III. I sitt verk om den sosiale arbeidsdeling ("samfunnets arbeidsdeling") la Durkheim frem en teori om to typer solidaritet. Hva er a) mekanisk solidaritet og b) organisk solidaritet?
- IV. Er det likheter mellom den mekanisk solidariteten og de sentrale trekkene ved sosiale ritualer?

Oppgave 5

- I. Hvorfor var Durkheim opptatt av selvmord som sosialt fenomen?
- II. Hvordan begrunner han at selvmord må studeres i et sosiologisk perspektiv?
- III. Gjør rede for Durkheims selvmordsteori. Få frem forskjellene mellom de ulike selvmordstypene (egoistisk, altruistisk, anomisk, fatalistisk). Gi eksempler. Legg særlig vekt på hvordan Durkheim begrunner sin anomiteori.
- IV. Hvilke av selvmordstypene er mest relevante i dagens norske samfunn?

Oppgave 6

- I. I følge Durkheim er samfunnet noe mer enn summen av individene. Hva kan det bety? Trekk gjerne inn hans teori om sosiale ritualer for å begrunne svaret.
- II. Gjør rede for teorien om mekanisk og organisk solidaritet.
- III. Den organiske solidariteten blir gjerne knyttet til moderne samfunn. Innebærer det at moderne samfunn er fattige på sosiale ritualer?
- IV. Gjør kort rede for Durkheims selvmordstyper (egoistisk, altruistisk, anomisk, fatalistisk). Hvilke selvmordstyper vil du knytte til henholdsvis den mekaniske og den organiske solidaritetsformen?

Oppgave 7

- I. Gjør kort rede for hva som kjennetegner konfliktradisjonen i sosiologien, i følge Collins.
- II. Collins gjør Marx til en sentral representant for konfliktradisjonen. Hvorfor det?
- III. Gjør rede for hva som kjennetegner Durkheimtradisjonen i sosiologien, i følge Collins. Legg vekt på å få frem sentrale trekk ved Durkheims bidrag til sosiologien.
- IV. Er konfliktradisjonen og Durkheimtradisjonen uforenlige med hverandre?

Oppgave 8

- I. Gjør kort rede for hva som kjennetegner konfliktradisjonen i sosiologien, i følge Collins.
- II. Collins gjør Marx til en sentral representant for konfliktradisjonen. Hvorfor det?
- III. Collins gjør også Weber til en representant for konfliktradisjonen. Hvorfor det?
- IV. Er det viktige forskjeller mellom Marx og Webers bidrag til sosiologien?

Oppgave 9

- I. Gjør rede for handlingsbegrepene vesensvilje og kårvilje hos Tönnies.
- II. Hvordan er forholdet mellom de to handlingsbegrepene til Tönnies' og Webers fire handlingstyper?
- III. Hva er forskjellen mellom makt og herredømme hos Weber? Hvordan er forholdet mellom de ulike herredømmeformene og Webers handlingstyper?
- IV. Hva er de idealtypiske trekk ved byråkratiet, i følge Weber? Hvilke av Parsons' mønstervariabler er karakteristiske for en byråkrats handlingsorienteringer?

Oppgave 10

- I. I diskusjoner om samfunnsvitenskapenes metodologiske grunnlag blir Weber og Durkheim ofte plassert i to motstridende posisjoner: Weber omtales som en metodologisk individualist, Durkheim som en metodologisk kollektivist (eller holist). Hva dreier motsetningen mellom disse to metodologiske posisjonene seg om?
- II. Weber tok til orde for at sosiologi må forankres i forsøk på å gi en meningsfull fortolkning av menneskelig handling. Hva innebærer det?
- III. Hvordan kommer denne orienteringen mot fortolkning av mening til uttrykk i hans analyse av protestantismens betydning for kapitalismens fremvekst?
- IV. Det Weber omtaler som den protestantiske etikk var bare en av flere faktorer han mente hadde betydning for kapitalismens fremvekst i Vesten. Hvilke andre faktorer la han vekt på i tillegg?

Oppgave 11

- I. Hva mente Weber med idealtyper? Gjør rede for Webers idealtypiske beskrivelse av byråkratiet.
- II. Gjør rede for Webers tre herredømmeformer (tradisjonelt, karismatisk, legalt). I hvilke av disse herredømmeformene vil byråkratiet ha best mulighet til å utfolde seg i pakt med Webers idealtypiske beskrivelse?
- III. Kapitalisme og byråkrati blir ofte beskrevet som motsetninger. For Weber, derimot, er det en nær sammenheng mellom fremveksten av kapitalismen og utbredelsen av byråkratiske organisasjonsformer. Hvorfor var utbredelsen av byråkrati gunstig for kapitalismens fremvekst?
- IV. Weber fryktet at vi vil bli fanget av et rasjonalitetens jernbur innenfor kapitalistiske foretak og byråkratiske organisasjoner. Er denne uroen beslektet med bekymringen for fremmedgjøringen i kapitalismen hos Marx? Marx hadde tro på at det skulle bli mulig å avskaffe fremmedgjøringen i et fremtidig kommunistisk samfunn. Delte Weber denne optimismen?

Oppgave 12

- I. Gjør rede for Webers handlingstyper (tradisjonell, affektiv, verdirasjonell, formålsrasjonell).

- II. I følge Weber er den vestlige historien kjennetegnet ved at rasjonelle handlinger vinner terreng i forhold til de tradisjonelle og affektive handlingene. Hvordan kommer dette til uttrykk i hans berømte teori om at den protestantiske etikk bidro til utviklingen av den moderne kapitalismen?
- III. I følge Weber er den protestantiske etikk bare én av flere faktorer som kan forklare hvorfor kapitalismen først vokste frem i Vesten. I *General Economic History* drøfter Weber flere andre faktorer som var viktige. Hvilke trekk ved den vestlige utviklingen er det han legger vekt på? Hva kjennetegner det Weber kaller for "rasjonell kapitalisme" i forhold til andre former for kapitalisme?
- IV. Hva mente Weber med "avmystifiseringen av verden" og "rasjonalitetens jernbur"?

Oppgave 13

- I. De klassiske sosiologene var bekymret for konsekvensene av moderniseringen. I følge Thomas Nygaard finner vi to typer bekymringer hos klassikerne. Gjør kort rede for a) bekymringen for samfunnsoppløsning og b) bekymringen for tilstivning og følelseskulde.
- II. Hvordan vil du plassere Tönnies' teori om Gemeinschaft og Gesellschaft i forhold til de to bekymringsdimensjonene?
- III. Hvordan vil du plassere Durkheims sosiologi i forhold til de to bekymringsdimensjonene?
- IV. Hvordan vil du plassere Webers sosiologi i forhold til de to bekymringsdimensjonene?

Oppgave 14

- I. I essayet om "Storbyene og åndslivet" hevder Simmel at storbylivet medfører "nervelivets intensivering", at storbymenneskets sjelsliv er mer preget av forstand enn av lynne, og at storbymennesket uunngåelig blir både blasert og reservert. Hva mener han med dette? Trekk gjerne paralleller til Tönnies' skille mellom vesensvilje og kårvilje og Parsons' mønstervariable.
- II. Er det likheter mellom Simmels portrett av storbyene og Webers beskrivelse av den moderne rasjonelle kapitalismen?
- III. I følge Simmel gir storbyene rom for både individuell frihet og individuell egenart. Hvordan?
- IV. Selv om storbyene gir grobunn for individualisme, er det i følge Simmel slik at storbyene samtidig tenderer til å undergrave individualismen. En viktig grunn til dette er noe Simmel i en annen tekst kaller for "kulturlivets tragedie"; i "Storbyene og åndslivet" beskriver han denne tragedien som at den objektive kulturen vokser på bekostning av den subjektive. Hva mener han med dette?

Oppgave 15

- I. Gjør rede for sentrale trekk ved den rasjonelle/utilitaristiske tradisjon i sosiologien, slik Collins beskriver den.**
- II. En viktig side ved den rasjonelle tradisjon er selvkritiske studier av rasjonalitetens paradokser og grenser. Hva går denne selvkritikken ut på? (stikkord: begrenset rasjonalitet, gratispassasjerproblemet, fangens dilemma)**
- III. Sett fra den durkheimianske tradisjonens perspektiv går den rasjonelle tradisjonens selvkritikk ikke dypt nok: i følge durkheimianerne bygger rasjonalistene på en feilaktig forståelse av forholdet mellom individ og samfunn. Hvorfor? (stikkord: Durkheims kritikk av Spencer)**
- IV. Også Marx var svært kritisk til den rasjonelle/utilitaristiske tradisjon. Hvorfor? (stikkord: kritikken av Adam Smith og "the economic man")**

Oppgave 16

- I. Hva kjennetegner forholdet mellom den enkelte og samfunnet, i følge Cooley?**
- II. Hva kjennetegner det menneskelige selvet, i følge Mead?**
- III. Gjør rede for Meads teori om dannelsen av selvet (stikkord: symbolsk samhandling, ta den andres rolle, lek, spill, den generaliserte andre).**
- IV. Mead regnes gjerne som den fremste grunnleggeren av det Collins kaller for den mikrointeraksjonistiske tradisjonen i sosiologien. Hvordan skiller denne tradisjonens forståelse av handling og samhandling seg fra den rasjonelle/utilitaristiske tradisjon?**

